

Laurids Brandt Jakobsen

Minnen från mitt liv med VPK Botkyrka¹

I maj 1997 är det 80 år sedan som medlemmar i opposition till SAP:s politik samlades till kongress och bildade Socialdemokratiska Vänsterpartiet². Med anledning av detta jubileum har man bett mig försöka berätta om de minnen jag har om vårt partis historia under den tid jag var ordförande i Botkyrkaavdelningen.

För att kunna förstå min och min fru Grethes anknytning till partiet skall jag börja med en kort presentation av oss.

Vi är båda födda i Danmark, har deltagit i frihetskampen mot de tyska nazisterna och har arbetat det danska kommunistiska partiet sedan 1940. Efter kriget var vi båda aktiva i ledningen för Danmarks Kommunistiske Ungdom, DKU, och i partiet.

1956 fick jag efter en period av arbetslöshet emigrera hit till Sverige och året efter samlades familjen – Grethe och jag och våra två barn – i Tumba.

De första åren var vi medlemmar i Danmarks Kommunistiske Parti, men efter att ha blivit svenska medborgare 1964 flyttade vi över vårt medlemskap till Storstockholm och på våren fick vi kontakt med 1966 fick vi kontakt med Botkyrkaföreningen.

Det var den dåvarande partisekretären Erik Karlsson³ från Huddinge som ordnade kontakten med SKP Botkyrka. Jag tror att orsaken till att det dröjde så länge innan vi fick kontakt var den att det i slutet av 50-talet och början av 60-talet var meningsskiljaktigheter om partiets politik och förhållande till Sovjetunionen och Kina. I Botkyrka hade det medfört en splittring, som jag inte känner i detalj.

Vid kommunalvalet 1966 fick vi in två män och en kvinna i kommunfullmäktige. Det hände en lite konstig sak under valarbetet här i Botkyrka. Vi hade nominerat och inskrivit en (svensk) invandrare och valsedlarna var redan färdigtryckta. En kort tid före valdagen skickade sossarna ut ett flygblad om att han genom facket på Alfa Laval var kollektivansluten medlem av SAP och därför inte kunde stå på vår valsedel. Han drog sig ur för att undvika bråk på arbetsplatsen. Vi fick därför beställa nya valsedlar i sista stund.

Vi tre som blev valda hade ingen erfarenhet av kommunalt förtroendearbete. Vi fick stöd och hjälp från Huddingekamraterna vid gemensamma sammanträden med kommunfullmäktigegruppen där. Det dröjde inte länge innan vi gjorde oss bemärkta med olika aktiviteter. Det var väl inte några långa steg fram mot socialismen vi gjorde, men de resulterade i små förbättringar i vardagen som t.ex. att kommunen arrangerade borgerliga ceremonier vid bröllop och begravning, att handikappade och barn till handikappade fick förtur i barninstitutioner och att kraven minskades på skolvägens längd för att barnens skulle få skolskjuts, detta av hänsyn till riskerna med den ökande biltrafiken.

---

¹ Maskinskrivet manus, daterat 960304. Stavfel och felskrivningar har rättats. Noter tillagda av Mats Einarsson (oktober 2018).

² Sverges Socialdemokratiska Vänsterparti, SSV, grundades den 13 maj 1917.

³ Erik Karlsson, född 17 april 1909 i Asarum, död 31 oktober 1970 i Huddinge församling, redaktör och riksdagsledamot för SKP/Vpk. Karlsson var ledamot av riksdagens andra kammare 1945–1952, 1957–1958 samt 1965–1968, invald i Stockholms läns valkrets.

Jag blev ordförande för SKP – som det hette då – i Botkyrka i februari 1967. Vid partiets 21:a kongress i maj 1967 ändrades namnet till Vänsterpartiet Kommunisterna – VPK. Orsaken till detta namnbyte var den, att det på den tiden förekom en uppdelning i flera olika socialistiska grupper med var sin syn på de marxistiska teorierna eller som arbetade inom var sitt intresseområde. Vårt parti arbetade på att samla dessa grupper i ett gemensamt vänsterparti, varav vi själva var kommunisterna.

Efter kongressen lämnade företrädare för en dogmatisk opportunistisk riktning partiet för att senare bilda KFML, som i sin tur delades i SKP och KFML(r)⁴.

En vänsterorienterad grupp inom socialdemokraterna bildade i april 1966 Forum Vänster som snart ändrades till Socialistiska Förbundet⁵ – SF – i april 1967. I Botkyrka hade vi i februari 1967 ett sammanträde hos oss med representanter för Forum Vänster, VUF⁶, SAP och vårt parti. Det var meningen att vi skulle stödja bildandet av en avdelning av Forum Vänster i Botkyrka. Vi arrangerade ett möte i mars för intresserade i Folkets Hus i Segersjö. När Grethe och jag kom för att förbereda mötet blev vi mycket förvånade över att parkeringsplatsen var full av bilar; vi hade inte räknat med en så stor tillströmning av intresserade. Det visade sig tyvärr att det var schackklubben som hade möte samtidigt.

Även om vi inte kunde konkurrera med schackklubben om intresserade lyckades vi dock hjälpa till att skapa en avdelning av FV eller SF.

Aktuella intresseområden på den tiden var bl.a. stöd till utvecklingen av u-länders frihetsrörelser, kampen för fred och mot kärnvapen. Målaren Bertil Englert⁷ tog initiativ till att bilda en fredsförening här i Botkyrka. Det var 1968 som han samlade en grupp intresserade från olika politiska och andra håll. Jag var med och utformade hans förslag till handlingsprogram. I juni 1968 bildades Botkyrka U-lands- och Fredsförening, BUFF.

Genom bildandet av dessa två föreningar fick vi kontakt med människor som på många sätt jobbade för samma frågor som vi. Flera av dessa blev också aktiva medlemmar av VPK.

Ett viktigt arbetsområde under många år var Vietnamrörelsen. Här samarbetade vi med FNL-grupperna om flera olika aktiviteter. I december 1967 motionerade vi i kommunfullmäktige om att Botkyrka skulle ta kontakt med Nordvietnam för att upprätta vänortsförbindelse med lämplig kommun där. I april 1968 beslöt kommunfullmäktige att försöka genomföra detta samt att engagera olika föreningar i Botkyrka att arrangera en insamling av pengar till stöd för Vietnam.

Kommunstyrelsens ordförande hade en korrespondens med nordvietnamesiska myndigheter, som besvarade vårt och kommunens initiativ om kontakt med vänort med tacksamhet. Detta retade moderaterna, så de interPELLERADE i fullmäktige om ett klarläggande.

---

⁴ Kommunistiska Förbundet Marxist-Leninsterna, KFML, grundades vid midsommar 1967. 1970 bröt sig en grupp ur och tog namnet KFML(r), där r stod för revolutionärerna. KFML bytte namn till Sveriges Kommunistiska Parti, SKP, 1973. KFML(r) heter i dag Kommunistiska Partiet.

⁵ SF ingick valsamverkan med VPK 1968, samtidigt som socialdemokratiska SF-medlemmar uteslöts ur SAP. SF lades ner efter valet 1968.

⁶ Vänsterns Ungdomsförbundet, VPK:s ungdomsförbundet 1967–1970. Våren 1970 bröt VUF med VPK och bildade Marxist-Leninistiska Kampförbundet för Sveriges Kommunistiska Parti (MLK).

⁷ Bertil Gunnar Englert, född 8 mars 1932 i Helsingborg, målare, tecknare och grafiker.

På ett möte med representanter med olika föreningar i Botkyrka bildades en arbetsgrupp för insamlingsaktionen. Resultatet av insamlingen blev dock inte stort.

Någon vänort i Nordvietnam blev det aldrig. Vi får väl lugna oss med att vår aktion var ett strå till stacken, som resulterade i att Vietnam blev befriat och fick fred till slut⁸.

Året 1968 präglades av ungdomsrevolter i flera olika länder. I maj startades våldsamma studentaktioner i Frankrike. Även här i Sverige gjorde studenterna revolt genom att ockupera kårhuset i Stockholm i flera dagar. De protesterade mot en ny universitetsreform (UKAS) och kårbyråkratin.

I Tjeckoslovakien försökte man reformera politiken och livsbetingelserna under ledning av den liberale kommunistiske generalsekreteraren Alexander Dubček⁹. Detta resulterade i att trupper från Sovjetunionen, Bulgarien, Polen, Ungern och Östtyskland invaderade landet i augusti 1968.

VPK tog avstånd från denna militära inmarsch. Trots detta drog många medlemmar sig ur VPK. Vid valet i september 1968 till andra kammaren¹⁰ fick vi en nedgång till 3%. I vår fullmäktige-grupp gick en person ur partiet och han satt kvar som politisk vilde till valet 1970.

Under den stora gruvarbetarstrejken¹¹ 1969–70 samlade vi in pengar till de strejkande.

Vårt kommunalpolitiska arbete var under dessa år starkt präglat av den mycket omfattande expansionen av nya bostadskvarter. Den rådande bristen på bostäder resulterade i en konkurrens om vilket parti som hade det största programmet för bostadsutbyggnad. Botkyrka planerade och byggde i samarbete med Stockholm de nya bostadsområdena i norra Botkyrka. Vi framförde som vår åsikt att det var viktigt att utbyggnaden av bostäder gjordes samtidigt med en utbyggnad av arbetsplatser, barnstugor, skolor och tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter.

I det sammanhanget kommer jag ihåg att målsättningen för antalet barnstugeplatser baserades på att förvärvsfrekvensen för mödrar och ensamstående föräldrar med barn 0–6 år utgjorde 30% av barnen i dessa åldersgrupper. 50% av dessa barn skulle få plats i barnstugor. Enligt en utredning 1973 visade det sig att förvärvsfrekvensen för dessa grupper i norra Botkyrka var nära 60%. Det var en typisk ändring av vardagslivet att så många kvinnor gick ut i förvärvslivet. Man fick ändra målsättningen för antalet barnstugeplatser. Vi hade protesterat mot den låga målsättningen.

Samtidigt som byggandet tog form stagnerade efterfrågan på bostäder på grund av lågkonjunktur inom arbetslivet. Det resulterade i många tomma lägenheter och många arbetslösa och därmed en dålig utveckling av kommunens ekonomi. En stor del av de tomma lägenheterna användes av Stockholms kommun till bostäder för socialt utslagna samt för flyktingar och andra invandrare.

---

⁸ USA, som fört krig mot Nordvietnam sedan mitten av 50-talet, besegrades slutligen den 30 april 1975, varefter landet återförenades.

⁹ Alexander Dubček, född 27 november 1921, död 7 november 1992, generalsekreterare i tjeckoslovakiska kommunistpartiet 1968–1969. Efter den så kallade Pragvåren 1968, då Dubček hade försökt reformera landets politik och införa en ”socialism med ett mänskligt ansikte”, avlägsnades han successivt från makten. Efter kommunismens fall 1989 återupprättades Dubček och valdes i december 1989 till talman i det tjeckoslovakiska parlamentet.

¹⁰ 1968 hölls det sista andrakammarvalet. 1970 infördes enkammarriksdag.

¹¹ Gruvstrejken vid LKAB pågick 9 december 1969–4 februari 1970 och omfattade mer än 4 500 arbetare.

Dessa nya bostadsområden medförde en tillväxt för vårt parti och en större röstandel vid valen. Vid valet 1970 fick vi 2 mandat i kommunfullmäktige i Botkyrka och ett i Salem¹². Det var Erik Ransemar¹³, som var nyinflyttad i Salem. Efter valet 1973 samlades Botkyrka och Salem i en kommun och vi fick tre män och en kvinna invalda i kommunfullmäktige.

1973 hyrde vi en lokal i Hallunda, först som valstuga och sedan som partilokal och bokcafé. Det blev en bra samlingsplats för medlemmarna och samtidigt en möjlighet för allmänheten att få kontakt med oss. Erik Ransemar och jag fick kämpa med hyresvärden Svenska Bostäder för att få fortsätta hyra lokalen efter valet. De erbjöd oss en lokal i Salem och påstod att den vi hade i Hallunda skulle användas till annat. Det fanns gott om lediga lokaler i Hallunda på den tiden, så vi svarade att vi inte kunde se annan orsak till deras förslag än deras motvilja mot att hyra ut till oss i det område där våra röstsiffror låg högst i kommunen. Det slutade med att vi fortsatte att hyra lokalen.

1974 skulle kommunen ta ställning till ett förslag om utbyggnad av flygplats i Tullinge som utvidgning och ersättning för Bromma flygplats. Denna fråga medförde intensiva diskussioner och motstånd. VPK kämpade mot förslaget och det bildades en motståndsgrupp. Frågan var aktuell i många år och 1988 ställde motståndsgruppen AMF¹⁴ upp i kommunalvalet. De fick sju ledamöter invalda och blev därmed den tredje största gruppen i fullmäktige. Samtidigt fick VPK fem mandat och Miljöpartiet fyra. Denna markering av motståndet mot flygplatsen fick socialdemokraterna att gå inför att säga nej till förslaget.

Efter kommunfullmäktiges beslut att finansiera lokala tidningar fyra gånger om året för de politiska partierna i kommunfullmäktige startade vi 1975 Botkyrkapolitiken. Den fick stor betydelse för spridning av kunskap om vår politik och därmed en ökning av antalet medlemmar.

Under 1975–76 stödde vi motståndsrörelsen mot att bygga på Aspberget i Eriksberg. Vår grupp var ensam om detta i kommunfullmäktige. Vårt förslag om att bevara den sydvästra delen av Aspberget fri från bebyggelse blev efter ett möte för gruppordföranden hos landshövding Hjalmar Mehr länsstyrelsens beslut.

Dessa år kännetecknades annars av stor aktivitet och mötesverksamhet i partiet, också i vår avdelning. Det gick senare över i motsättningar och sektaristiska tendenser. Vid vårt årsmöte 1976 gjorde sig uppdelningen i två jämnstora grupper tydligt märkbar. Vad val av ordförande fick två personer lika antal röster i första omröstningen. I andra omgången blev jag vald med två rösters övervikt. Det slutade 1977 med en splittring av partiet och bildandet av ett nytt kommunistiskt parti, APK¹⁵.

Erik Ransemar började 1977 som halvtidsanställd sekreterare för VPK-gruppen. Han fick kontor och lön av Botkyrka kommun enligt ett beslut om att partierna i kommunfullmäktige skulle få bättre insyn och arbetsmöjligheter i det kommunala arbetet.

---

¹² Salem införlivades med Botkyrka (bortsett från en mindre del som fördes till Södertälje) från och med 1974. 1983 återskapades Salem som egen kommun.

¹³ Erik Ransemar, född 22 oktober 1926 i Karlskrona, död 14 februari 2000 i Rönninge, socionom, redaktör och författare.

¹⁴ Aktionsgruppen mot flyg på F18. Södertörns flygflottilj F18 verkade mellan 1946 och 1974 vid Stockholm-Tullinge flygplats. Flygplatsen stängdes 2004 för att ge plats åt det nya bostadsområdet Rikstens friluftstad.

¹⁵ Arbetarpartiet Kommunisterna. Partiet gick i konkurs 1995 och återgrundades som Sveriges Kommunistiska Parti.

1978 slutade jag som ordförande för VPK Botkyrka, därför att jag ansåg att jag skulle lämna plats för yngre krafter. Jag de vid valet 1976 dragit mig ur kommunfullmäktige. Det var efter överenskommelse med Erik Ransemar som jag lät mig nomineras till landstinget istället. Jag hade i tre år varit ersättare där.

1979 inträffade den dittills svåraste olyckan i kärnkraftens historia. Det var i Harrisburg i USA. Efter detta exempel på kärnkraftens farlighet ändrade socialdemokraterna mening om avvecklingen av kärnkraften i Sverige. Man beslöt att genomföra en folkomröstning om avveckling eller ej. VPK och C enades om en linje 3, att avveckla snarast möjligt. SAP och FP enades om linje 2, att avveckla senast 2010. M stod för linje 1, som gick emot avveckling. Debatten om kärnkraften och omröstningen om avvecklingen av denna medförde stor aktivitet i partiavdelningen under 1979 och -80. Vid folkomröstningen den 23 mars 1980 fick linje 2 flest röster, 39%, därefter linje 3, 38%, och sen linje 1, 19%.

1980 restes frågan om att skilja ut Salem som egen kommun. Det var huvudsakligen borgerliga politiker med bostad i Salem som förde kampen för självständighet. Men också i vårt parti fanns förkämpar för denna linje. På ett medlemsmöte i december 1980 uttalade sig dock en klar majoritet mot en delning av Botkyrka kommun, men det stod medlemmarna fritt att engagera sig för eller mot en delning.

Vid folkomröstningen den 8 februari 1981 blev det en majoritet mot en delning. Vid ett medlemsmöte den 15 februari tolkade avdelningen resultatet av omröstningen som ett nej till delning och man uttalade att VPK Botkyrka ansåg att det skulle bli kommunens beslut. Det beslöts att våra representanter i kommunstyrelsen och fullmäktige skulle stödja detta beslut. Nej-sägarna Erik Ransemar och Hans Hedström fick stanna hemma när kommunfullmäktige i mars -81 med röstsiffrorna 32 för och 23 emot beslöt att i sitt yttrande till regeringen föreslå att Botkyrka kommun skulle vara odelad.

Regeringen beslöt i alla fall i december 1981 att låta Salem återuppstå som självständig kommun.

I februari 1981 slutade Erik Ransemar som ansvarig utgivare av vår lokaltidning Botkyrkapolitiken och jag, kalle Karlsson och Anders Byström fick ta över utgivningen av tidningen. Sedan fick vi Rose-Marie Holmgren med i redaktionen. Jag blev ansvarig utgivare. I mars 1986 fick jag sluta detta intressanta jobb på grund av sjukdom.

Tumba d. 96 03 04.

Laurids Brandt Jakobsen, 19 11 02 – 9518

Soltorpsvägen 3D

147 32 Tumba, tel 53031750